

Necdet C. ALDEMİR ve Begüm KÖSE
YL Öğrencisi Araş. Gör.
Akdeniz Üniversitesi SBE Sosyoloji Anabilim Dalı

KİM İÇİN VE NE İÇİN BİLİM?

Bu sorunun cevabı, modern bilimin tarih sahnesinde yeni yeni boy göstermeye başladığı zamanlarda herkesin kabul ettiği ve inandığı gibi “bilim insan ve onun özgürleşmesi içindir” şeklindeydi. Gerçekten de Aydınlanma döneminde bilim ve bilim insanı böyle bir misyonu sorumluluk haline getirmiş ve çoğu zaman iktidara rağmen, kimi zamansa iktidara karşı insanı özgürleştirebilmek için mücadele vermiştir. Fakat nasıl oldu da bu devrimci bilim, tarihsel süreç içerisinde başkalaşarak, insanlığın üzerine çöreklenen bir tahakküm makinesine dönüştü? Başta vaat edilen, “güneş ülkesi” Nazi Almanya’sı ya da günümüzün Irak’ı mıydı?

Aydınlanma akılcılığı, modern bilim sayesinde kendi kendine yetebilen özgür bireyler yetiştirerek, tüm bir toplumun ortak yaşamının zenginleştirilmesi yolunda bilgiyi insanlığın hizmetine sunabileceğine inanıyordu. Bugün gelinen noktada, bilimin ve bilim insanının faaliyetlerinin çok daha farklı amaçları hedeflediğini görmekteyiz. Tüm bu evrim sürecinin sonunda karşılaştığımız insan manzarası ise, çok kanallı plazma TV karşısında ömrünü tüketen, gündelik ilişkilerde dünyanın sorunlarına dair fikir yürütmeye spor karşılaşmalarının ya da bol reytingli diziler ve yarışma programlarının repliklerini tekrarlamaktan zaman ayıramayan, kolektif duygulanımlarını alışveriş merkezlerinde tatmin etmeye çalışan günümüz “çağdaş”(!) insanı. Başka bir dünyayı yaratmaya çalışmak bir yana, böyle bir düşünüm içinde bile olamayan kayıp bir kuşak... Bilim bugün -iktidarın hâkimiyet alanlarını genişleten- teknik ilerlemelerin dışında, kültürel açıdan insanlığa gözle görülür hiçbir yarar sağlamadığı gibi, varolan kültürel mirası da yok etmektedir. Burada bilimsel gelişmelerin artık ne için ve kimin için olduğu sorusu, sorduğu bilmeceyi çözemeyenleri öldüren mitolojik kahraman Sfinks’in dudakları arasından çıkıyor... Bilim, günümüzde gerçekten de iddia ettiği gibi insanlığın hizmetinde, onun özgürleşmesinin önündeki bütün engelleri ortadan kaldırmak için çabalayan ve daha nitelikli bir yaşam yaratma yolunda insanın tüm potansiyelini ortaya çıkarmaya yönelik yüce bir uğraş mı? Bu çalışmanın tezi, günümüz denetim toplumunda bilimin bunun tam tersi bir işlevi olduğu kanısındadır.

Küreselleşme sürecinde giderek daha da totaliterleşen iktidar mekanizması, kendi meşruluğunu dayatmak ve hükmettiği kitlelere karşı kullandığı denetim ve koşullandırma araçlarının mükemmelleştirilmesini sağlamak amacıyla sürekli bilime ve bilim insanlarına başvurmaktadır. Yeni gelişen teknolojiler, iktidara muhalif tüm hareketleri izleme ve önleme olanağı sağlarken; gelişen bilişim teknolojileri kendisiyle beraber sessiz yığınlar olgusunu da gündeme getirmiş ve eğer denilebilirse bilişim teknolojileri halkın yeni afyonu haline gelmiştir. Tıp alanında ilaç şirketlerinin faaliyetleri sağlığı yalnızca satın alabilene hak görmekte ve beyaz önlükle takım elbise giderek birbirine daha çok benziyor görünmektedir. Sosyologlar ve siyaset bilimciler tüm insanlara eşitlik ve adalet sunabilen daha adil bir dünyanın olabilirliklerini düşünmek yerine, hükümetlerin strateji politikalarına yön vermekte ve bu doğrultuda daha çok zenginlik için savaşı bile haklı göstermekten çekinmemektedirler. İktisatçılar, esnek üretim mucizesini hararetle alkışlarken, dünyanın dörtte üçünün sefalet içinde yaşamasına ve küçük bir azınlık dışında neredeyse tüm nüfusun sosyal güvenlik sisteminden yoksun, geçici işlerde düşük ücretle çalışmasına “işin insanileştirilmesi” adını vermektedirler. Ayrıca, özel üniversitelerde bilginin sermayeleştirilmesi bir yana, devlet üniversitelerinde artan yozlaşma, hem akademik personelin hem de öğrencilerin kalitesini giderek düşürmekte, bilgiyi üretme ve aktarma işlevini görmesi gereken üniversiteler ast-üst ilişkileriyle idare edilen, kişisel hırsların ve rekabetin ortak paylaşımlı engellediği totaliter bir yapı sergilemektedir.

Çalışmanın ana ekseninde, günümüzde bilimin insanlığa faydalı olup olmadığı sorusunun yanıtı aranarak, bilimin ve bilim insanının “İmparatorluk Çağında” farklılaşan yüzü tasvir edilecektir. Bu konu bağlamında, çağımız insanının –bilimin ürettiği teknolojiler aracılığıyla- ideolojik biçimlendirilmesine değinilecek ve bilimsel ilerlemenin insanlığı ne yönde etkilediği ya da hangi hizmete aracılık ettiği konuları aydınlatılmaya çalışılacaktır. Son olarak bilimin Aydınlanmacı ve devrimci yönünün içine düşmüş olduğu bunalımdan kurtulma yolları ve çözüm önerilerine yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: bilim, iktidar, denetim toplumu, toplumsalın sonu, neo-liberalizm

Kaynakça:

- Adorno, T.W., Minima Moralia: Sakatlanmış Yaşamdan Yansımalar, (Çev. Orhan Koçak-Ahmet Doğukan), Metis Yayınları, İstanbul, 1998
- Arnott, S.J.&Holland, E.W.&Patton, P.&Hardt, M.&Beller, J.L.&Akay, A., Gilles Deleuze’de Toplum ve Denetim, (Yayına Hazırlayan ve Çeviren: Barış Başaran), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 2005
- Baudrillard, J., Çaresiz Stratejiler, (Çev. Oğuz Adanır), Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2002
- Baudrillard, J., Tüketim Toplumu, (Çev. Hazal Deliceçaylı-Ferda Keskin), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004
- Baudrillard, J., Simülakrlar ve Simülasyon, (Çev. Oğuz Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2003
- Baudrillard, J., Sessiz Yığınların Gölgesinde-Toplumsalın Sonu, (Çev. Oğuz Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2003
- Best, S.& Kellner, D., Postmodern Teori, (Çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998
- Burke, P., Bilginin Toplumsal Tarihi, (Çev. Mete Tunçay), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2001
- Cannetti, E., Kitle ve İktidar, (Çev. Gülşat Aygen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998
- Connor, S., Postmodernist Kültür, (Çev. Doğan Şahiner), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2001
- Debord, G., Gösteri Toplumu ve Yorumlar, (Çev. Ayşen Ekmekçi&Okşan Taşkent), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2006
- Deleuze, G.&Guattari, F., Kapitalizm ve Şizofreni, (Çev. Ali Akay), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1990
- Featherstone, M., Postmodernizm ve Tüketim Kültürü, (Çev. Mehmet Küçük), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996
- Foucault, M.&Gutman, H.&Hutton, P.H., Kendini Bilmek, (Çev. Gül Çağalı Güven), Om Yayınları, İstanbul, 1998
- Foucault, M., Ders Özetleri 1970-1982, (Çev. Selahattin Hilav), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1993
- Foucault, M., Cinselliğin Tarihi 1, (Çev. Hülya Tufan), Afa Yayıncılık, İstanbul, 1986
- Foucault, M., Cinselliğin Tarihi 2, (Çev. Hülya Tufan), Afa Yayıncılık, İstanbul, 1988
- Foucault, M., Cinselliğin Tarihi 3, (Çev. Hülya Tufan), Afa Yayıncılık, İstanbul, 1994
- Foucault, M., Hapishanenin Doğuşu, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Yayınları, Ankara, 2000
- Habermas, J., “İdeoloji” Olarak Teknik ve Bilim, (Çev. Mustafa Tüzel), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997
- Hardt, M.&Negri, A., Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi, (Çev. Barış Yıldırım), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004
- Hardt, M.&Negri, A., İmparatorluk, (Çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003
- Henry, M., Barbarlık, (Çev. Işık Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1996
- Horkheimer, M., Akıl Tutulması, (Çev. Orhan Koçak), Metis Yayınları, İstanbul, 1986

- Horkheimer, M.&Adorno, T.W., Aydınlanmanın Diyalektiği, (Çev. Oğuz Özügül), Kabalcı Yayınları, İstanbul, 1996
- Illich, I., Tüketim Köleliği, (Çev. Mesut Kardeşhan), Pınar Yayınları, İstanbul, 2002
- Lefebvre, H., Modern Dünyada Gündelik Hayat, (Çev. Işın Gürbüz), Metis Yayınları, İstanbul, 1998
- Lyotard, J.F., Postmodern Durum, (Çev. Ahmet Çiğdem), Vadi Yayınları, Ankara, 2000
- Marcuse, H., Tek-Boyutlu İnsan: İleri İşleyim Toplumunun İdeoloji Üzerine İncelemeler, (Çev. Aziz Yardımlı), İdea Yayınları, İstanbul, 1990
- Touraine, A., Modernliğin Eleştirisi, (Çev. Hülya Tufan), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2002
- Virilio, P., Enformasyon Bombası, (Çev. Kaya Şahin), Metis Yayınları, İstanbul, 2003
- Virilio, P., Hız ve Politika, (Çev. Meltem Cansever), Metis Yayınları, İstanbul, 1998